

Ștefan S. Gorovei

Moldvai örmények Erdélyben, Magyarországon és a nagyvilágban 2.

A moldvai Goroveiek a mai Piatra-Neamț környékéről szóródtak szét a XVII. század folyamán Bákó, Tecuci és Jászvásár környékére. Igaz ugyan, hogy ma egész Románia területén, Dobrogeától a Bánságig, sőt még külföldön is Spanyolországtól, Olaszországon át a Közép-Keletig találunk Goroveikeket, de ezek kivétel nélkül mind Moldvából vándoroltak ki. Mivel a családnak a XVI. századtól kezdve az egyik legállandóbb eleme a név (Gorovei) volt, ezért előbb e név jelentését próbáltam meg feltérképezni. A nyelvészek szerint a családnév mai alakja vagy a szláv (ukrán) gora (hegy)²⁴, vagy a szintén szláv gorobei (veréb)²⁵ szóból származik. Ha ez így van, akkor nyomban fel kell tennünk azt a kérdést, hogy miért nem találunk szláv (ukrán) nyelvterületen (a mi esetünkben, például Bukovinában vagy Máramarosban) más Gorovei családokat is? A rejtély megoldásához tehát tovább kell vizsgálnunk azokat az adatokat, melyek a név történetéről árulkodnak. Az 1760. július 28-án kelt nemesítő oklevélben (melyben László, felesége és gyermekei kaptak nemeséget) a Gorove alakot találjuk. Az 1761. október 25-én kelt és László testvérének, Kristófnak nemességet adományozó oklevélben viszont a Gorovei alak szerepel. Szongott szerint a szóvégi -i nem

más, mint az örmény birtokos jelző.²⁶ Ez a magyarázat abból az alapfeltevésből indult ki, hogy a név alapalakja nem a Gorovei, hanem a Gorove volt, jöllehet ezt egyáltalán nem tudjuk bizonyítani, sőt a fenti diplomák is arra engednek következtetni, hogy a két nevet felváltva használták.

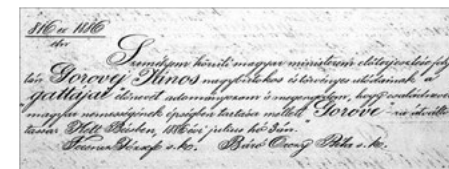
Szongott a szamosújvári anyakönyvekben kutatva azt találta, hogy 1715-ben három Hohannes nevezetű személynek is az örmény neve Ázbej volt. „Mindhármójukat tehát – írja Szongott – Jánosnak (Ázbej) hívták, ezért gúnynevekkel különböztették meg őket: az elsőnek a Gorove-t, a másodíknak a Dșokäbin-t, a harmadiknak pedig a Fășfaș-t adták. Később ezek a gúnynevek családnevekké váltak.”²⁷ Ezen előfeltevésekből az alábbi következtetést vontam le Szongott: „Az örmény [...] gorov, gorovi szó jelentése: vitéz, derék, bátor, talpraesett, erős. Ez volt az Ákoncz család örmény neve. [...] Gorove = Ázbej, Ákoncz, azaz ugyanannak a családnak különböző nevei. A Gorove-ből az örmény birtokos jelző hozzáadásával lett a Gorovej változat.”²⁸ Szongott tetszetős elmélete – azonkívül, hogy, mint már említettem abból indul ki, hogy a Gorove volt az eredeti alak – egy apró, de annál lényegesebb részletkérdést megválaszolatlanul hagy: hogyan kaphatott valaki örmény

8. kép – Gorovei Jakab sírhelye az erzsébetvárosi temetőben

környezetben román eredetű gúnynevet? Ugyanis, ahogy azt maga Szongott is írja a Dșokäbin, vagy Djokäbin gúnynev „a román jól táncol, jó táncos, ‚joacă bine‘, színtagmából ered.”²⁹ Csak zárójelben jegyzem meg, hogy egy újabb, de teljesen megalapozatlan elmélet szerint „a moldvai Goroveiek neve az örmény Gorovi szóból ered, melynek jelentése ‚Gorov fia‘. Erdélyben a nevet Gorovei formában vették át, ami magyarul azt jelenti, hogy Gorovból való.”³⁰

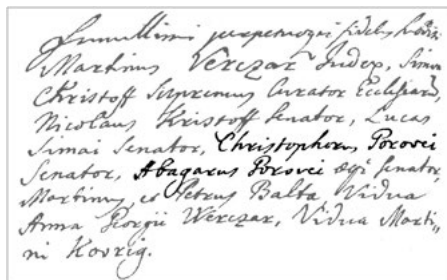
Kristóf ágán (lásd az 1761. évi oklevelet) a Gorovei, vagy Gorovej névalak hagyományozódott. Csak 1886-ban kapta meg a már említett ebesfalvi *Gorovej János* azt a császári leiratot, mely engedélyezte számára a gáttajai Gorove (j nélkül) névalak használatát (11. kép). Ezután a család többi tagja is egyre gyakrabban használta a rövidebb névváltozatot. Íme néhány bizonyíték arra, hogy 1886-ig a

11. kép – A családnév változtatást jóváhagyó császári leirat

j-s változat is használatban volt: Kristóf unokájának, Jakabnak az ebesfalvi sírkövén Gorovei (8. kép) alak található. Egyik fiát Gergely-Kristófot (1808-1881) egy 1832-ben kelt oklevél *Gregorius Gorovej-ként*³¹ említi, a másik fiát, Lajost (1816-1884), pedig „*nobilis Ludovicus Gorovei*”-ként.³² Nővérük, Katalin nevét (Katica, 1807/1810-1877), aki a békési *Kiss Antalhoz*³³ ment feleségül, fiának keresztnevélbe (Békés, 1835. dec. 20.) *Catharina Gorovei*-nek írták be.³⁴ Magát *Gorovej Jánost* is 1864-ben még *Ioannes Nepomuc Martinus Gorovei-ként*³⁵ anyakönyvezték, és csak 1886 után kezdte el viselni a Gorove nevet. *Gorove László* fia, Kristóf, a jövődi miniszter nagypapjának és a szamosújvári városi tanács tagjának egy 1788. március 26-án kelt dokumentumban *Gorovej Kristófként* szerepel a neve.³⁶ 1791-ben, amikor a szamosújvári és ebesfalvi örményeknek, akik jogaik védelméért az erdélyi országgyűléshez fordultak, *Gorovei Kristóf* és *Novák Theodor* volt a szószólója.³⁷ 1797-ben amikor főbíróvá választották, nevének örmény alakját (*Gorovejjan*) írták a dokumentumba.³⁸

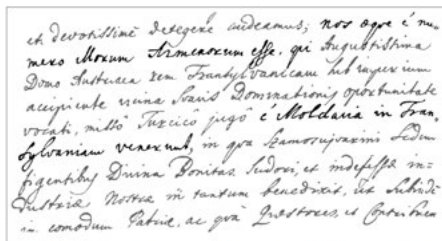
A fentiek alapján felmerül a kérdés: mi volt előbb a Gorovei (Gorovej) alak, melyből később eltűnt az i ~ j; vagy pedig a Gorove alak, melyhez később hozzá tapadt az i ~ j? A kérdés megválaszolásához fel kell lapoznunk az 1760 előtti dokumentumokat is. A *Mária Terézia* által 1758. április 17-én a szamosújvári (Armenopolis) örményeknek kiadott oklevélben a család két városi tanácsosa (senatores) az

12.a kép – Az 1759. évi okmány aláírói

alábbi két néven szerepelt: *Christophorus Gorovej* és *Abagarus Gorovej*.³⁹ Mindketten 1758–1761 között⁴⁰ töltötték be a tanácsosi funkciót. Nevük ugyanebben az alakban (*Abagarus Gorovei* senator és *Christophorus Gorovei* senator, 12a. kép) megtalálható még abban a petícióban is, melyet 1759-ben tíz szamosújvári örmény polgár intézett a bécsi udvarhoz, azzal a céllal, hogy megsürgesse a számukra esedékes nemesítő oklevelek kiadását.⁴¹ A fentiekből logikusan következik, hogy *Abagarus Gorovei* nem lehetett más, mint a későbbi *Gorove László*.⁴²

Ezekből a dokumentumokból arra a kérdésre is választ kaphatunk, hogy az erdélyi és magyarországi *Goroveiek* valóban Mold-

12. b kép – Az 1759. évi okmány részlete arról, hogy az aláírók Moldvából jöttek.

vából vándoroltak-e be? Általánosan elfogadott az a nézet, hogy a szamosújvári örmények Moldvából érkeztek.⁴³ Ezt bizonyítja az alábbi kijelentés, mely a már említett tíz szamosújvári örmény polgár által aláírt petícióban található:

nos aequae e numero illorum Armenorum esse, qui Augustissima Domo Austriaca rem Transylvanicam sub imperium accipiente vicina Svis Dominacionis oportunitate vocati, misso Turcico jugo e Moldavia in Transylvaniam venerunt. (12b. kép)

Befejezés a következő számban!

Lábjegyzetek

²⁴ Ezt a magyarázatot az ismert román nyelvész Hariton Tiktin (1850–1936) adta nagyapámnak egy 1899. április 13-án írt levelezőlapra (a *Gorovei* család archívumában).

²⁵ Erre lásd Iorgu Iordan (1888–1986) szócikkét: *Dicționar al numelor de familie românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 229.

²⁶ Kristóf Szongott, *Genealogia familiilor armene din Transilvania...*, cit. p. 119.

²⁷ *Ibidem*, p. 40–41.

²⁸ *Ibidem*, p. 119.

²⁹ *Ibidem*, p. 89. (a Dsokébin, Djokábin családnál).

³⁰ Nicolae Gazdovits, *Istoria armenilor din Transilvania (de la începuturi până la 1900)*, Editura „Ararat”, București, 1996, p. 390. A szerző azt is felveti (szintén megalapozatlanul), hogy a család egyik ága felvette az Akoncz nevet, mivel az akoncz szó az örményben a gorov szóval rokonértelmű.

³¹ *Calendarium novum et vetus ad annum bissextilem MDCCCXXXII [...] in usum M. Principatus Transsilvaniae et Partium Adnexarum...*, Typis Lycei Regis, Claudiopoli, p. 147.

³² Itt szeretném megköszönni Ovidiu Demetrescunak (Bukarest), az erzsébetvárosi *Gorove János*

leszármazottjának, hogy ezeket az információkat a rendelkezésemre bocsájtotta. János az 1832-ben említett *Gergely-Kristóf (Gregorius Gorovei)* fia volt.

³³ Kiss Antal (1801–1877): „Az erzsébetvárosi születésű *Gorove Katalinnal* (1807 k. – 1877) kötött házasságot; fiuk, *József* (*1835)”. (Héjja *Juliana Erika, Békés vármegye archontológiája és prozopográfiája 1715–1848*, Gyula, 2009, p. 336.)

³⁴ „Hungary, Catholic Church Records, 1636-1895,” Database, *FamilySearch* (<https://familysearch.org/ark:/61903/1:1:XKB5-CFQ> : accessed 19 June 2015), Catharina Gorovei in entry for Carolus Joannes Josephus Kiss, 20 Dec 1835, Baptism; citing Gyula, Békés, Hungary, Tolna Megyei Levéltár, Budapest (National Archives, Budapest); FHL microfilm 639,535. Katalin 1808-ban született és 1877. ápr. 7-én halt meg Békésben. A trees.ancestry.com.au internetes oldalon szerepel *Gorove Lisa (Lisa Family Tree)*, valamint *Gorove Anna* is. A *familysearch* oldalon található *Gorovei Jakob (Jacobus) Gorovei*, aki Czinker Josephát vette feleségül. Gyereketük *Gorovei János Jakabot* 1865. január 3-án keresztelték Debrecenben: „Hungary, Catholic Church Records, 1636-1895,” Database, *FamilySearch* (<https://familysearch.org/ark:/61903/1:1:XZG8-N9S> : accessed 19 June 2015), Johannes Jacobus Gorovei, 03 Jan 1865, Baptism; citing Debrecen, Hajdu, Hungary, Tolna Megyei Levéltár, Budapest (National Archives, Budapest); FHL microfilm 639,499.

³⁵ Az adat Ovidiu Demetrescutól (Bukarest) származik.

³⁶ Dr. Kapronczay Károly, *Adatok a magyarörmény orvosok és gyógyszerek történetéhez*, Budaörs, 2002, p. 62.

³⁷ Kovács Bálint, *Armenii în Transilvania (de la stabilirea lor în secolul XVII până în secolul XX)*: <http://gyfl.ro/hu/kiadvanyok-tanulmanyok.html>.

³⁸ Lásd a 12. jegyzet. *Gorovian* alakban használta a nevet a Cyprus College tanára Nina *Gorovian-Zenios* is egy 2004-ben a *Cyprus Entrepreneurship Competition* keretében tartott konferencián is. Lásd: <http://www.cs.ucy.ac.cy/cyec/WorkshopProgramme.pdf>. Elképzelhető, hogy egyszerű elírásról van szó, mert más forrásokban a tanárnéve *Gorovaia* alakban fordul elő.

³⁹ *Liber Regius*, LIII, p. 431. A II. József által kiadott 1786. október 9-i oklevélben szerepel *Christophorus Gorove*, *ordinarius orator* (*ibidem*, p. 430). Lásd: <https://archives.hungaricana.hu/en/libriregii/hu> (Királyi Könyvek – 53.279/a).

⁴⁰ Lásd a 12. jegyzet *Abag ~ Abag[ar]* névre vonatkozó tanulmányát.

⁴¹ Arcadie M. Bodale, Claudia Tărnăuceanu, *Două documente din veacul al XVIII-lea de la Finanz- und Hofkammerarchiv din Viena, referitoare la înobilarea armenilor plecați din Moldova la Gherla*, in „Cercetări Istorice”, s.n., XXXIV, 2015, p. 161–168.

⁴² Nem tudom milyen érvek alapján azonosíthatók az *Abagar* és a *Ladislaus* (László) nevek. Szongott szerint az Ábkár az örmény *Abagar* rövidített alakja. Az *Abagar* jelentése: vitéz férfi, magnus, törökül aga. Lásd: Szongott, *Genealogia familiilor armene din Transilvania...*, cit., p. 24. Véleményem szerint azonban a név a mezopotámiai V. Abgarus vagy edesszai V. Abgar királyra megy vissza. A romániai örmények között is előfordul ez a név: *Apcar Baltazar* (1880–1909), festő; vagy *Abgar Buiuciu*, ügyvéd. Róluk lásd: Bogdan Căuș, *Figuri de armeni din România*, cit., p. 68 și 87.

⁴³ A moldvai örmények kivándorlásáról lásd: Nicolae Gazdovits, *Istoria armenilor din Transilvania (de la începuturi până la 1900)*, cit., p. 77–80; Marius Chelcu, *Cauze ale părăsirii Moldovei de către armeni la sfârșitul secolului XVII*, in *Istorie și societate în spațiul est-carpatic (secolele XIII–XX)*, volum editat de Dumitru Ivănescu și Marius Chelcu, *Omagiul profesorului Alexandru Zub*, Editura „Junimea”, Iași, 2005, p. 73–81; Nagy Kornél, *Az erdélyi örmények katolizációja (1685–1715)*, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet, Budapest, 2012.